

МІСЦЕ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СИСТЕМІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ІННОВАЦІЙ

Особистісно-зорієнтований підхід до навчання поставив особистість кожного учня на перше місце в сучасній педагогіці. Реалізувати перехід до гуманістичної педагогіки допомагає технологізація освіти. У статті розглядається сутність інтерактивних технологій, викладаються переваги інтерактивного навчання порівняно з традиційним. Автор також детально зупиняється на особливостях організації навчального процесу в інтерактивному режимі.

Ключові слова: педагогічна технологія, технологізація навчання, інтерактивний, діалог, спілкування, педагогічна взаємодія, рефлексія.

Сучасна педагогіка переживає бурхливий період переосмислення усталених традицій і стереотипів. На часі необхідність переходу від авторитарної до гуманістичної педагогіки, поєднання в освітньому просторі особистісно-зорієнтованого, комунікативно-діяльницького й соціокультурного підходів. Такі підходи потребують переведення освітнього процесу на технологічний рівень.

Уперше терміни „педагогічна технологія”, „технологія навчання” зустрічаються понад сто років тому в працях відомих педагогів І.П.Павлова, А.А.Ухтомського, С.Т.Шацького, В.М.Бехтерєва, пізніше, у кінці 70-х – на початку 80-х років ХХ ст., ця проблема зацікавила науковців різних країн (М.Кларк, Д.Дж.Хокридж – Англія, К.Чедуїк, Д.Фінн – США, К.Бруслінг – Швеція, Т.Сикамото – Японія, Л.Салаї – Угорщина, Т.А.Ільїна, С.Г.Шаловаленко, Л.П.Пресман – СРСР). Педагоги дійшли висновку, що технологія навчання є не лише додатковим засобом і новою системою, але відіграє велику роль у розвитку навчального процесу, змінюючи його організаційні форми, методи, зміст, що, у свою чергу, впливає на педагогічне мислення вчителя й учнів; їй властиві загальні риси й закономірності реалізації навчально-виховного процесу незалежно від навчального предмету.

Виходячи з необхідності створення в навчальному процесі постійної, активної взаємодії всіх учнів, пріоритетного значення на сучасному етапі впровадження освітніх технологій набуває застосування елементів інтерактивного навчання (від лат. Inter – „між” + actio – „дія”), ґрунтованого на діалогових формах процесу пізнання.

Мета статті:

- розглянути співвідношення понять „методика – технологія”, з'ясувати відмінність між ними;
- показати переваги інтерактивного навчання порівняно з традиційним;
- визначити етапи організації навчального процесу в інтерактивному режимі.

Початок ХХІ століття позначився активним теоретичним і практичним опануванням сутності технологій. Сучасні дослідження досягнення успіху в педагогічній діяльності свідчать, що від індивідуальної майстерності залежить лише 20%, а від технологій – 80%. Тому саме технології є головним продуктом на ринку освітніх послуг.

Аналіз різних підходів до визначення поняття „технологія” показує, що переважна більшість науковців звертається до психологічної й педагогічної складових освітньо-виховних взаємодій. Так, В.П.Беспалько технологію вважає системою, у якій заздалегідь спроектований навчально-виховний процес послідовно втілюється на практиці [1], М.В.Кларін визначає її як „системність і конструювання навчального процесу, які гарантують досягнення поставлених цілей” [3; 24].

Узагальнивши погляди зарубіжних і вітчизняних педагогів на суть педагогічних технологій, ми дійшли висновку, що вона полягає у попередньому проектуванні процесу навчання з урахуванням дидактичних цілей і заданого рівня засвоєння. Методичні розробки уроків розраховані на вчителя, а педагогічні технології орієнтовані на учнів і націлені на забезпечення успіху в засвоєнні ними знань за рахунок власної активної діяльності. Сучасні українські педагоги О.І.Пометун, Л.В.Пироженко, висловлюють думку про те, методику можна співвіднести з ре-

меслом (низькоефективною ручною працею), а технологію – з високопродуктивним машинним виробництвом [4].

На відміну від методики, технологія акцентує увагу на процесі створення, а не лише на застосуванні конкретних методів, організаційних форм і засобів навчання. Технологія орієнтована на заданий, а не передбачуваний результат; на відміну від методики, вона не допускає варіативності, пошукової діяльності.

Особливого значення в наш час набуває **інтерактивність** як готовність до спілкування. Тому закономірною є зацікавленість зарубіжних та вітчизняних науковців інтерактивними технологіями (У. Темпл, К. Мередіт, Дж. Стіл, Д. та Р. Джонсон, К. Сміт, М.Бутз, Й. Золя, Р. Фа-С.А. Кушнірук, О.В. Кузьменко).

Проведене нами анкетне опитування вчителів старшої школи показало, що мало хто з них точно розуміє поняття „інтерактивні технології”. Найпоширенішими відповідями були такі: „Новітні технології, які сприяють всебічному розвитку особистості”, „Технології, що спонукають до активності учнів”, „Використання на уроці нетрадиційних елементів”, „Співпраця учнів з учителями”. Дехто з учителів взагалі ототожнює це поняття з „новими методиками” чи „методами, що підвищують розумову активність учнів”. Тому розглянемо особливості застосування інтерактивних технологій, їх сутність.

Інтерактивний – здатний до взаємодії, діалогу. Тому суть інтерактивного навчання полягає у створенні в навчальному процесі постійної, активної взаємодії всіх учнів.

Інтерактивне навчання передбачає як мінімум 3 види активності:

- фізичну (зміна розташування в класі, говоріння, слухання, письмо тощо);
- соціальну (обмін думками, враженнями; постановка питань, відповіді на них);
- пізнавальну (внесення доповнень в інформацію вчителя, самостійний пошук шляхів розв'язання проблеми).

Лише за умови, що всі три види активності будуть взаємопов'язані й різноманітні, інтерактивне навчання буде ефективним.

Інтерактивна діяльність на уроках передбачає організацію і розвиток діалогового спілкування, яке веде до взаєморозуміння, взаємодії, до розв'язання спільних, проте значущих для кожного учасника завдань. У ході такого навчання учні вчать критично мислити, розв'язувати складні проблеми на основі аналізу обставин і відповідної інформації, зважувати альтернативні думки, приймати продумані рішення, брати участь у дискусіях, спілкуватися з іншими людьми.

Інтерактивне навчання дозволяє вирішувати одночасно декілька важливих завдань: розвиває комунікативні вміння і навички, допомагає встановлювати контакт між учнями, привчає працювати в команді, прислуховуватися до думки товаришів і відстоювати власну точку зору. Робота в групах за інтерактивними методиками передбачає організацію спільних дій, що веде до активізації навчально-пізнавального процесу; взаємне збагачення учнів у групі; пізнавальне спілкування, комунікацію; взаєморозуміння, яке диктується характером включення учнів у спільну діяльність; рефлексію, через яку формується ставлення до власних дій і забезпечується їх корекція.

Отже, психологічною основою інтерактивності є бажання бути зрозумілим і зрозуміти іншого, доповнені взаємними переживаннями, відчуттями, почуттями [5; 234].

Організація навчального процесу в інтерактивному режимі передбачає розв'язання низки питань, серед яких найважливішими є:

- зміна звичної організації навчального простору;
- вибір змісту діалогу;
- критерії формування груп;
- організація й хід навчальної діяльності учнів у групі на різних етапах роботи (постановка проблеми, її обговорення в групі, представлення групових рішень, рефлексія, оцінювання роботи учнів).

Оскільки діалогові форми взаємодії орієнтовані на спілкування обличчям один до одного, то традиційне *розташування парт* є недоречним. В учнів, які заходять до аудиторії з модернізованим навчальним простором, виникає мотиваційна готовність до нестандартної учбової ситуації. Ця внутрішня готовність учнів скорочує час, необхідний їм для адаптування до форми й змісту інтерактивного навчання.

Важливу роль в організації інтерактивного навчання відіграє *етап формування груп*. Якщо традиційний урок націлений переважно на розв'язання навчальних завдань, то в діалоговому режимі важливим також є надання підтримки членам групи в ході спільної роботи. Тому,

формує групи, учитель повинен подбати про емоційний клімат мікрогрупи, бажання й можливість членів групи підтримувати ідеї товаришів. На етапі формування груп важливо враховувати також зміст поставленої задачі. Так, наприклад, об'єднання в групу учнів з протилежними думками може призвести до живого й зацікавленого обговорення проблеми.

Організація діяльності учнів у групі починається з засвоєння навчального завдання. Його зміст повинен докорінно відрізнятися від того, який застосовується в традиційній формі навчання. Недопустимо пропонувати групі таке завдання, з яким може впоратися кожен учень самостійно. Лише нестандартна постановка проблеми змусить школярів шукати допомоги один в одного, обмінюватися точками зору, формує загальну думку групи.

Оскільки діалог передбачає зіткнення різних точок зору, важливо навчити учнів відділяти особистість однокласника від тієї ролі, яку він виконує в груповій роботі („ініціатор“, „контролер“, „критик“ тощо). Це необхідна умова для того, щоб учні усвідомлювали межі діалогу й не переносили конфліктну ситуацію за рамки навчального завдання в міжособистісні стосунки. Деякі дослідники (І.І.Ридванова, Г.А.Цукерман) вважають за доцільне при переході на інтерактивні форми ознайомити учнів з правилами ефективної навчальної взаємодії [6; 149]:

- 1) уміння слухати є не менш важливим за вміння говорити;
- 2) говорити слід чітко, зрозуміло, уникаючи надлишку в інформації;
- 3) допомогти зрозуміти проблему можуть правильно поставлені питання;
- 4) критикувати можна ідеї, думки, а не особистості.

Таким чином, щоб досягти мети – прийняти групове рішення – у процесі обговорення важливо навчитися слухати й „чути“ один одного, приймати точку зору іншого, поступатися або, навпаки, знаходити такі аргументи, які, не ображаючи, доводять правильність позиції, думки.

Наступний етап – *презентація групових рішень навчальної задачі*. Виділяють спільно-індивідуальну (кожна група представляє підсумок своєї діяльності, після обговорення усіх варіантів обирається найкращий) та спільно-послідовну (результат діяльності кожної групи є певним етапом у розв'язанні загальної проблеми) форми представлення групових рішень.

Досить складним, але важливим є *етап рефлексії* проведеного заняття (від лат. reflexio „відображення“ – діяльність людини, спрямована на осмислення власних дій). Як правило, учні не бажать розбиратися у власних почуттях або не вміють висловити свої відчуття. Тому вчителю необхідно заздалегідь підібрати такі питання, які б допомогли учням зрозуміти й адекватним способом висловити своє ставлення до того, що відбувалося. Можна також запропонувати учням дотримуватися правила „трех „не можна“:

- не можна говорити „уже все сказали“;
- не можна відмовлятися від висловлення групі своєї думки;
- не можна вкладати у висловлювання свій поганий настрій.

Інтерактивне навчання передбачає новий підхід до учнівських помилок і системи *оцінювання діяльності учнів*. В.Болотов, Дж.Спіро зазначають, що акцент учителя переміщується „від отримання правильної відповіді до розуміння того, яким чином ця відповідь отримана. Помилки учнів викладач використовує як частину навчального процесу, разом з ними аналізує логіку мислення, яка спричинила прорахунки, і тим самим удосконалює мислительний процес“ [2; 72]. На нашу думку, старшокласники здатні досить об'єктивно оцінити роботу своїх однокласників, тому вчитель може звернутися за консультацією щодо оцінки до самих учнів.

Отже, технологізація освітнього процесу передбачає спеціальне конструювання навчального дидактичного матеріалу, системи уроків, методичних рекомендацій до їхнього проведення. Це повинно знайти вияв у змісті, способах, організаційних формах і методах здійснення. На сучасному етапі відбувається поступове й обережне включення до навчального процесу елементів інтерактивного навчання, яке забезпечує позитивну мотивацію здобуття знань, активне функціонування інтелектуальної і вольових сфер, дає відчуття потреби в самоосвіті, формує стійкий інтерес до предмету, зрештою, сприяє розвитку творчої особистості. Однак набір технологічних прийомів ще не становить систему інтерактивного навчання, та й шкільна практика показує, що вчителі не знайомі з технологією організації інтерактивного навчання. Тому перспективи подальшого пошуку полягають у вивченні і реалізації можливостей інтерактивного навчання, відпрацюванні системи методів, етапів і форм взаємодії суб'єктів в освітньому просторі.

Література

1. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии. — М., 1989.
2. Болотов В., Спіро Дж. Критическое мышление – ключ к преобразованиям российской школы // Директор школы – 1995. – №1.

3. Кларин М.В. Педагогические технологии в учебном процессе. – М., 1989.
4. Пометун О.І. та ін. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посіб./ О.І.Пометун, Л.В.Пироженко. За ред. О.І.Пометун. – К.: Видавництво А.С.К., 2004. – 192с.
5. Селиванова Е.А. Основы лингвистической теории текста и коммуникации. – К.: Фитосоциолог. центра, 2002. – 336с.
6. Цукерман Г.А. Виды общения в обучении. — Томск, 1993.

Reconsideration of the settled traditions and stereotypes demands transition to humanistic pedagogies, in the basis of which there is personality of each pupil. Technologization of education helps to realize this task. In the article the essence of interactive technologies is considered, advantages of this training are analyzed in comparison with traditional. The author also stops on the features of the organization of educational process in the interactive mode.

Key words: pedagogical technology, interactive, dialogue, reflection, intercourse.

Переосмысление традиций и стереотипов требует перехода к гуманистической педагогике, в основе которой – личность каждого ученика. Реализовать эти задания помогает технологизация образования. В статье рассматривается сущность интерактивных технологий, излагаются преимущества интерактивного обучения в сравнении с традиционным. Автор также детально останавливается на особенностях организации учебного процесса в интерактивном режиме.

Ключевые слова: педагогическая технология, технологизация обучения, интерактивный, общение, диалог, рефлексия.

УДК 372.461: 81'373

Янко Н.О.

ЛЕКСИЧНІ ВПРАВИ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ СТИЛІСТИЧНОЇ ГРАМОТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

У статті автор розглядає проблему розвитку мовлення учнів початкових класів, яка є особливо актуальною в умовах сучасної національної школи. Пропонуються також шляхи розв'язання цієї проблеми у процесі вивчення лексики рідної мови на функціонально-стилістичній основі.

Ключові слова: розвиток мовлення, стилістичні уміння та навички, лексикологія, лексика, слово, лексико-стилістичні вправи.

З розширенням функцій української мови як державної мови, зростанням її ролі як засобу спілкування, пізнання і впливу все більшої актуальності набувають завдання безперервної лінгвістичної освіти, підвищення рівня культури мовлення, формування мовленнєвих умінь і навичок з початкових класів.

На сучасному етапі розвитку мови вже недостатньо володіти тільки навичками правильної вимови, написання слів, уживання потрібних граматичних форм та синтаксичних конструкцій. Сучасна школа повинна показати інформаційні можливості мови, розкрити перед учнями стилістичні особливості всіх її рівнів (лексичного, морфологічного, лінгвістичного, синтаксичного), озброїти їх теоретичними відомостями з культури мовлення, словотворчого, синтаксичного, озброїти їх теоретичними відомостями з культури мовлення, словотворчого, синтаксичного тексту. А уроки рідної мови в початкових класах повинні закласти міцне підґрунтя мовної підготовки учнів, розкрити красу, багатство української мови, сформувати національно свідому мовну особистість, яка б відзначалася високим інтелектом, володіла уміннями й навичками мови, стилістично грамотно, комунікативно виправдано користуватися мовними засобами при сприйнятті (слуханні та читанні), створенні (говорінні та письмі) висловлювань у різних сферах мовлення та різних життєвих ситуаціях.

Психологічні та психолінгвістичні аспекти проблеми розвитку мовлення та вдосконалення його культури у навчально-виховному процесі досліджувалися Л.С.Виготським,